

תקציר על חיי היהודים בחגווי הסלע בע'ריאן שבלוב

לרגל השקת התערוכה במרכז מורשת יהודי לוב (חנוכה תש"ע)

ע'ריאן הוא שם כולל של שלושה ישובים - ע'ריאן, תיגרינה ובני-עבאס, השוכנים כ-100 ק"מ דרומית לטריפולי, שבהם היו מעל ל-500 יהודים.

רבים מיהודי ע'ריאן שכנו, עם מקניהם תוצרתם וכול רכושם, במערות שחצבו מתחת לאדמה, אשר חי בהן בכול עונות השנה, מאות בשנים, והיוו מקום מסתור והגנה מפני מפגעים בדווים, שהתנכלו להם. היהודים במקום עסקו בחקלאות, במסחר, ברוכלות, במלאכה זעירה ובאומנויות (נפחות, פחחות, סנדלרות, חייטות וצורפות). הם נאלצו להסתגל לשינויים הפוליטיים התכופים ולדבוק בבני המקום הערביים בתמורה לחסותם.

בתקופה העות'מאנית נהנתה הקהילה היהודית מאוטונומיה מסוימת ונוהלה ע"י מועצת זקנים, שבראשה עמד "שיח" אליהוד" - ראש הקהילה היהודית, שנמנה על פרנסי הקהילה. הוא היווה חליה מקשרת בין השלטונות לקהילה, דאג להפעלת מוסדות הקהילה ולחינוך, והיה בד"כ המנהיג הדתי והרוחני של הקהילה.

יהודי ע'ריאן הידועים בסולידאריות ובעזרה ההדדית שלהם, סייעו ליהודים שברחו (בעיקר מטריפולי), עקב רדיפות ושהוגלו אליהם מקירינאיקה, בעל כורחם, בשואה בתקופת מלה"ע השנייה, וחלקו עימם מצעיהם, כליהם, מצרכיהם ומזונם, למרות מצבם הכלכלי הדל.

עם פרוץ פרעות נובמבר 1945, יהודי ע'ריאן מצאו מחסה אצל הנכבדים הערבים המקומיים, ובזכות זאת, נמנעו פגיעות בנפש, אך היו פגיעות ברכוש. זאת, בניגוד ליתר רוב ערי טריפוליטניה, שבהן נרצחו 133 יהודים (בנוסף לכ-600 יהודים פצועים, שרבים מהם נותרו נכים לכל חייהם, ואלפי יהודים, שרכושם, בתיהם ועסקיהם נבזזו, הושמדו ונשרפו, נותרו ללא קורת גג וללא מקור פרנסה, והפכו לפליטים חסרי כל, בן לילה, הזקוקים לסיוע). אולם, הטראומה מהפרעות, שיהודים נאלצו למצוא מחסה ומסתור, כאשר חייהם עומדים מנגד, התערערת המצב הכלכלי בעטיין של הפגיעות ברכוש, והמתרחקות ביחסים עם האוכלוסייה הערבית המקומית, בשל התגברות הלאומנות הערבית והפן-איסלאמית, גרמו לכך, שמשפחות, לא מעטות, מע'ריאן עזבו את יישוביהן ועברו לטריפולי.

עם בוא שעת הגאולה, ופתיחת שערי העלייה הגדולה מלוב, כל יהודי ע'ריאן נאלצו לעקור משורש ממושבותיהם במקום, מאות בשנים, הותירו רכושם מאחור ועלו כאיש אחד לארץ. רובם בחרו להקים בית בהתיישבות העובדת ולעבד אדמתם במושבי הארץ ועשו חיל, כאשר רבים מהם, מתוך מודעות היסטורית, משמרים ומקפידים להנחיל את מורשתם המפוארת ומנהגיהם היפים ועתיקי-היומין, עד היום.

כה-לחי!